

Опит за културематичен анализ на български, френски и английски паремии на тема „добрият съсед“

Мерял Сабриева

An Attempt at a Culturematic Corpus Analysis of Bulgarian, French and English Proverbs on the topic „the good neighbour“: This paper presents a linguocultural study of Bulgarian, French and English proverbs with the positive cultureme ‘the good neighbour (+)’. The method applied is the culturematic analysis. All of the 20 proverbs are selected from contemporary Bulgarian, French and English dictionaries. The results show that the proverbs with the cultureme ‘the good neighbour (+)’ are comparatively equally distributed in Bulgarian and French and the fewest in number in English.

Key words: Bulgarian Proverbs, French Proverbs, English Proverbs, Cultureme, Linguoculturology, Culturematic Analysis.

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящото изследване е част от дисертационен труд, който представлява лингвокултурно изследване на български, френски и английски паремии на тема *добро* и *зло*, като сложната положителна културама ‘добрият съсед (+)’ е една от множеството изведени културеме. Самата културама влиза в състава на фундаменталните изходни културеме ‘добро (+)’ и ‘зло (-)’ и има специфично битов характер.

Целта на настоящото изследване е да изясни важността на тази културама и да подскаже за мястото ѝ в светогледа на тези три различни лингвокултури. И трите езика са неродствени – българският език принадлежи към славянската група, английският – към германската, а френският влиза в състава на романската езикова група. Честотността на положителната културама ‘добрият съсед (+)’ определя позицията ѝ в системата от ценности в културата и ценностите на тези народи.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Самото изследване представлява анализ на езиков материал, като за целта е подбран корпус от 20 български, френски и английски паремии, които са част от по-обхватния корпус на дисертационната работа. За корпуса са използвани следните съвременни паремиологични източници – „Български паремии за присмех и похвала“ на Р. Петрова (2013) [1], „Български пословици и поговорки“ на Ст. Стойкова (2007) [2], „Dictionnaire des proverbes et dictons“, F. Montreynaud, A. Pierron, F. Suzzoni (2012) [3] и „The Facts on File Dictionary of Proverbs“, Martin H. Manser (2007) [4].

Важно е да се уточни, че вече има направено предварително изследване на български паремии с положителната културама ‘добрият съсед (+)’ в монографията на Р. Петрова (2013) [1].

Използваният метод е лингвокултурният подход с приложение на културемата. В настоящата работа няма да се спираме подробно на културемата или лингвокултурния подход. Ще припомним, че „културемата служи за обозначаване на културна семантика“ [5] и е ключова единица при културематичния анализ. Тя „събира в едно съдържателната (културно-ценностната) и аксиологическата (оценъчната) съставка на значението на пословичния текст, докато посланието може да се опише като прагматичната му страна“ [7]. Т.е. тя е „**единство от културната същност**, която дадена пословица коментира, и **оценката, която ѝ дава чрез посланието си**“ [8]. Експлицирането ѝ се извършва чрез текстово преобразуване, чрез семантична трансформация „с помощта на въпрос, чиято цел е да определи каква е аксиологическата характеристика, кое е положителното или отрицателното“ [8] или с други думи казано – какво утвърждава или отрича дадена езикова единица [9].

След културематичния анализ ще се определи в кой от трите езика културемата 'добрият съсед (+)' е с най-висока честотност или дали е разпределена относително равномерно. За висока честотност и ниска честотност на културемите говорим в съответствие с броя на паремииите, т.е. дали дадена културама е представена в относително по-голям или по-малък брой паремии, тъй като според принципа на семантичната плътност. „Броят пословици (семантичната плътност) е показател за значимостта на дадена културама, а мястото ѝ в честотния списък – за мястото ѝ в системата от ценности на дадената лингвокултура“ [7].

Българските паремии „По-добре е съсед до стената, а не брат някъде по земята“, „Харен комшия е от брат по-голям роднина“, „Добрият комшия е и от брат по-голям роднина“ и „Добрият комшия е най-близък роднина“ имат следните аналози на френски – „*Mieux vaut son bon voisin que longue parenté*“, „*Il vaut mieux un ami proche qu'un parent éloigné*“, „*Mieux vaut prochain ami que long [lointain] parent*“ и „*Mieux vaut une bonne voisine qu'une sœur éloignée*“.

Други три български паремии – „Не купувай къща, а комшии“, „Купи си първо комшия, та после кука“ и „Не купувай къща без комшии!“ – също имат аналог на френски език – „*N'achète pas la maison avant d'avoir acheté le voisin*“.

Други български паремии носители на същата културама са: „Не гради се с харен плет, нело с харен комшия“, „Не се оградай с добър плет, а с добър съсед“, „Ако ми е весел комшията, по-бързо ще си изпреда където ята“.

Сред подобрите за корпуса френски паремии се забелязва интересният факт, че от осем паремии, съдържащи културемата 'добрият съсед (+)', само две са от френски произход, а останалите шест са навлезли във френски език от датски, чешки, японски, арабски и туарегски език, който е от групата на берберските езици.

Френските паремии, съдържащи сложната културама 'добрият съсед (+)', са следните: „*Qui a bon voisin a bon matin*“ (букв. Който има добър съсед има добро утро), чийто смисъл е, че няма лоша изненада за събуждане. Друга интерпретация се основава на игра на думи – *matin/mâtin* т.е. утро/грубиян. В този случай, паремията означава: „който има добър съсед е добре охраняван, добре защитен“ и се пише във варианта „*Qui a bon voisin a bon mâtin*“. Друг вариант с обратното значение е древната паремия, датираща от XIII^т век – „*Qui a mau voisin si a mau matin*“ (букв. Който има лош съсед има лоша сутрин).

Следващата паремия е „*Mieux vaut son bon voisin que longue parenté*“ (букв. По-добре неговият добър съсед, отколкото далечен роднина) и е вариант на паремията „*Il vaut mieux un ami proche qu'un parent éloigné*“ (букв. По-добре близък приятел, отколкото далечен роднина) от XV^т век, съществуваща и в този вариант: „*Mieux vaut prochain ami que long [lointain] parent*“. Аналогично е и значението на датската паремия, навлязла във френски език: „*Mieux vaut une bonne voisine qu'une sœur éloignée*“ (букв. По-добре добра съседка, отколкото отдалечена сестра).

Друга датска паремия във френския паремнологичен фонд със същата културама е „*Nul n'est si riche qu'il n'ait besoin d'un bon voisin*“ (букв. Никой не е толкова богат, че да няма нужда от добър съсед). Следващата паремия е навлязла във френски от чешки език – „*Celui qui a un bon voisin vendra sa maison plus chère*“, (букв. Този, който има добър съсед, ще продаде къщата си по-скъпо). От японски език – „*Époux et voisins; tout beau, tout nouveau*“ (букв. Съпруг и съсед; всичко хубаво, всичко ново), от арабски – „*N'achète pas la maison avant d'avoir acheté le voisin*“ (букв. Не купувай къща преди да си купил съсед). И последната е от туарегски език и ни съветва: „*Éloignez vos tentes, rapprochez vos cœurs*“ (букв. Отдалечете вашите палатки²²³, сближете сърцата си).

Английските паремии с културемата 'добрият съсед (+)' са най-малко на брой:

²²³ Използвана е думата „палатки“ вместо „къщи“ поради това, че езикът, който е от групата на африканските езици, отразява специфичния живот на туарегите в пустинни условия.

„*Good fences make good neighbors*“ (букв. Добрите огради правят добри съсед), „*Love your neighbors but don't pull down the fence*“ (от китайски език) (букв. Обичай съседа си, но не събаряй оградата) и антипословицата „*Love your neighbor, but leave his wife alone*“ (букв. Обичай съседа си, но остави жена му на мира). Малкият брой паремии с тази култура подказва, че англичаните са склонни към индивидуализъм, т.е. те обичат да се затворят в къщите си и много не се интересуват от другите; не напразно имат и друга паремия: „*An Englishman's home is his castle*“ (букв. Домът на англичанина е неговата крепост).

Би било интересно и може да се постави за цел на бъдещи работи да се направят сравнения и с антонима на тази култура, т.е. отрицателната култура „пошият съсед (-)“. Има множество паремии с тази култура, като например: „*Aime ton voisin, mais ne supprime pas ta clôture*“ (букв. Обичай съседа си, но не махай своята ограда). „*Que celui qui n'est pas content de son voisin, recule sa maison*“ от нидерландски език (букв. Този, който не е доволен от своя съсед, отдръпва къщата си). „*Contre les loups des montagnes et contre les voisins voleurs, on ne peut pas se protéger*“, от киргизки език (букв. Срещу вълци от планините и срещу съседи крадци човек не може да се защити). „*Entourez plutôt votre maison de pierres que de voisins*“ от арабски език (букв. Обградете вашия дом с камъни вместо със съседи). И на български език – „Зъл комшия – зло голямо“, „Две очи сайбийски струват двеста комшийски“, „Вада, ливада – с комшия свада“, „Зла година се минува, зъл комшия остава“.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

От изведените резултати се стига до извода доколко е важно понятието „добрия съсед“ в съответната лингвокултура и на какво място по значимост стои в живота на съответната лингвокултурна личност в сравнение с това на другите. В случая ясно се вижда, че културемата 'добрия съсед (+)' има най-висока честотност в системата от ценности в българската паремийна система – представена е в 10 паремии, а след нея идват съответно френският език с 8 и английски език с 2. Поради малката разлика между броя на българските и френски паремии може да се каже, че в ценностната система на тези две лингвокултури понятието за „добрия съсед“ е на относително еднакво равнище, но във френската паремийна система то заема много по-важно място, в сравнение с английската. Вероятно могат да се посочат много обяснения за това, като специфични културно-исторически събития, манталитет, географски особености и много други; точно тези характеристики изграждат образа на една усреднена лингвокултурна личност и са ключ към нейното опознаване и разбиране.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Петрова, Р. *Български паремии за присмех и похвала. Лингвокултурно изследване (скала на културемите)* 289. Русе: Издателски център на РУ, 2013, стр. 289, 201, 202.

[2] Стойкова, Ст. *Български пословици и поговорки. Предговор, подбор и тематично-систематична подредба* Стефана Стойкова. София: Колибри, 2007, с. 49, 50.

[3] Montreynaud F., A. Pierron, F. Suzzoni. *Dictionnaire des proverbes et dictons*. Paris: Le Robert, 2012, p. 111, 140, 381, 405, 411, 447, 544, 602, 605, 620.

[4] Manser, M. H. *The Facts on File Dictionary of Proverbs*. Second edition. 513. New York: Facts On File, 2002, 2007, pp. 106, 178, 179, 236.

[5] Петрова, Р. *Лингвокултурологично съпоставително изследване на английски и български пословици*. Дисертация. София, БАН – Институт за български език, 2006. с. 38.

[6] Пак там, с. 39.

[7] Петрова, Р. Културемата – единица за лингвокултурологични съпоставително изследвания (върху материал от английски и български пословици). – В: В огледалния свят на езика и културата. Р. Русев и др., ред. Русе: Лени–Ан, 2007, с. 9 - 28.

[8] Сабриева, М. Опит за културематичен корпусен анализ на български и френски паремии на тема „добрата жена“. – В: Научни трудове на Русенския университет – 2015, Русе: Издателски център при РУ, 2015.

[9] За културематичния анализ вж.: Петрова, Румяна. Лингвокултурологично съпоставително изследване на английски и български пословици. Дисертация. София, БАН – Институт за български език, 2006; също и в: Лингвокултурология (Linguistic Culturology) – <http://lingvocult.uni-ruse.bg>. Вж. още и студията Мъдростта през погледа на съвременни англоезични изследователи (опит за културематичен анализ). – В: Научни трудове на Русенски университет. Том 46, серия 5, Европеистика. Русе: Издателски център при РУ, 2007, с. 133-144.

За контакти:

Мерял Сабриева, докторант към катедра “Европеистика и международни отношения”, Русенски университет “Ангел Кънчев”, e-mail: msabrieva@uni-ruse.bg

Консултант:

Доц. д-р Румяна Петрова, Катедра “Европеистика и международни отношения”, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел.: 082-888 811, e-mail: roumyana.petrova@yahoo.com

Докладът е рецензиран.